

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka (soudce zpravodaje) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatele **D. P.**, zastoupeného Mgr. Tomášem Greplem, advokátem, sídlem Horní náměstí 365/7, Olomouc, proti usnesením Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci, ze dne 18. ledna 2018 č. j. 55 To 350/2017-761, č. j. 55 To 351/2017-764, č. j. 55 To 352/2017-767, č. j. 55 To 353/2017-770 a č. j. 55 To 354/2017-773, a ze dne 19. června 2018 č. j. 68 To 133/2018-886 a I. výrokům usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 18. září 2017 č. j. 4 T 215/2015-708, č. j. 4 T 215/2015-713, č. j. 4 T 215/2015-715, č. j. 4 T 215/2015-717 a č. j. 4 T 215/2015-719, a ze dne 29. března 2018 č. j. 4 T 215/2015-867, za účasti **Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci** a **Okresního soudu v Olomouci**, jako účastníků řízení a 1) **Ing. J. K.**, 2) **H. K.**, 3) **J. K.**, 4) **Bc. J. K.**, 5) **R. K.**, 6) **V. N.**, 7) **G. N.**, 8) **R. N.**, 9) **J. P.**, 10) **D. P.**, jako vedlejších účastníků, takto:

I. Usneseními Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 18. ledna 2018 č. j. 55 To 350/2017-761, č. j. 55 To 351/2017-764, č. j. 55 To 352/2017-767, č. j. 55 To 353/2017-770 a č. j. 55 To 354/2017-773, a ze dne 19. června 2018 č. j. 68 To 133/2018-886 a I. výroky usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 18. září 2017 č. j. 4 T 215/2015-708, č. j. 4 T 215/2015-713, č. j. 4 T 215/2015-715, č. j. 4 T 215/2015-717 a č. j. 4 T 215/2015-719, a ze dne 29. března 2018 č. j. 4 T 215/2015-867, došlo k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 18. ledna 2018 č. j. 55 To 350/2017-761, č. j. 55 To 351/2017-764, č. j. 55 To 352/2017-767, č. j. 55 To 353/2017-770 a č. j. 55 To 354/2017-773, a ze dne 19. června 2018 č. j. 68 To 133/2018-886 a I. výroky usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 18. září 2017 č. j. 4 T 215/2015-708, č. j. 4 T 215/2015-713, č. j. 4 T 215/2015-715, č. j. 4 T 215/2015-717 a č. j. 4 T 215/2015-719, a ze dne 29. března 2018 č. j. 4 T 215/2015-867, se ruší.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavnímu soudu byla dne 6. 4. 2018 doručena ústavní stížnost sp. zn. III. ÚS 1255/18, kterou se stěžovatel domáhá zrušení usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci (dále jen „krajský soud“) ze dne 18. 1. 2018 č. j. 55 To 350/2017-761,

č. j. 55 To 351/2017-764, č. j. 55 To 352/2017-767, č. j. 55 To 353/2017-770 a č. j. 55 To 354/2017-773 a I. výroků usnesení Okresního soudu v Olomouci (dále jen „okresní soud“) ze dne 18. 9. 2017 č. j. 4 T 215/2015-708, č. j. 4 T 215/2015-713, č. j. 4 T 215/2015-715, č. j. 4 T 215/2015-717 a č. j. 4 T 215/2015-719.

2. Ústavnímu soudu byla dne 11. 9. 2018 doručena ústavní stížnost sp. zn. I. ÚS 3057/18, kterou stěžovatel navrhuje zrušit usnesení krajského soudu ze dne 19. 6. 2018 č. j. 68 To 133/2018-886 a I. výrok usnesení okresního soudu ze dne 29. 3. 2018 č. j. 4 T 215/2015-867.

3. V obou ústavních stížnostech stěžovatel tvrdil, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

4. Usnesením Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2018 sp. zn. III. ÚS 1255/18, I. ÚS 3057/18 byly uvedené ústavní stížnosti spojeny ke společnému řízení s tím, že budou nadále vedeny pod sp. zn. III. ÚS 1255/18.

5. Z vyžádaného spisu, obsahu ústavních stížností a listin k nim přiložených se podává, že I. výroky napadených usnesení okresního soudu byla podle § 154 odst. 1 a § 155 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. řád“), ve spojení s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, stěžovateli jako odsouzenému uložena povinnost zaplatit poškozeným náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce poškozených. Výroky II. byl ve zbytku návrh na úhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce zamítnut.

6. Krajský soud shora označenými usneseními následné stížnosti stěžovatele podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu zamítl.

II.

Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že napadenými rozhodnutími bylo zasaženo do jeho práva vlastnit majetek, práva na soudní a jinou právní ochranu a práva na spravedlivý proces. Má za to, že pro náhradu nákladů poškozených ve výši přiznané napadenými usneseními zjevně nebyly splněny zákonné podmínky, neboť vznik těchto nákladů nebyl soudem zkoumán a spolehlivě v konkrétní výši zjištěn. S poukazem na stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 300/2016 ze dne 26. 10. 2016 stěžovatel namítá, že náklady vzniklé přibráním zmocněnce ve smyslu § 154 odst. 1 tr. řádu nebyly v částkách přiznaných v napadených usneseních prokázány. Z tohoto stanoviska sice vyplývá, že soud není oprávněn po poškozených požadovat doložení skutečné úhrady odměny advokátovi, nicméně vyplývá z něj současně povinnost přezkoumat, zda poškozeným vznikl nějaký konkrétní závazek (v konkrétní výši), který by měl být plněn teprve v budoucnu.

8. Podle názoru stěžovatele přiznaná odměna svou zjevně nepřiměřenou výší odporuje požadavku účelnosti. Výše odměny v případě konkrétních nákladových položek je neodpovídající konkrétnímu obsahu právní služby a její složitosti. Ani větší počet

zastupovaných osob nemůže být bez dalšího dostatečným důvodem pro násobné navyšování odměny. Individuální odlišnosti právních služeb poskytnutých jednotlivým poškozeným jsou zcela minimální, tj. obsah právní služby se téměř v plném rozsahu zcela překrývá. V případě poškozených byla náhrada přiznávána v podstatném rozsahu za zcela totožné úkony. Obsah aplikovaného pravidla advokátního tarifu (§ 12 odst. 4) nelze dle stěžovatele zpochybnit, jde však o normu podzákonou, na kterou zákon (tr. řád) ani neodkazuje. Klíčový zákonný požadavek účelnosti tak nemůže být ustanoveními advokátního tarifu nijak dotčen. Soudy se dostatečně nezabývaly u jednotlivých konkrétních úkonů tím, zda byla v důsledku většího počtu klientů vůbec nějak zvýšena náročnost či rozsah právní služby. Neopatřily si tak dostatečné podklady pro posouzení účelnosti nákladů požadovaných k náhradě. Přisouzené částky zcela nepochybně dosahují rozměrů, které lze označit za extrémní.

9. Neústavnost postupu obecných soudů je dle stěžovatele založena především způsobem, jakým se s věcí vypořádal krajský soud, který bez jakéhokoliv přijatelného odůvodnění zcela ignoroval, a tedy nijak (byť negativně) nevypořádal zásadní námitky obsažené ve stížnosti (skutečný vznik nákladů na advokáta alespoň v podobě konkrétního závazku vůči němu a účelnost každého jednotlivého nákladu) a ignoroval rovněž relevantní právní úpravu a judikaturu (uvedené stanovisko Nejvyššího soudu). V této souvislosti stěžovatel zmiňuje náleze ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 3570/15 (N 149/85 SbNU 371).

10. Stěžovatel poukazuje na závažnost dopadů namítaných pochybení do své osobní sféry, když mu byla uložena náhrada nemajetkové újmy poškozených v celkové výši 4 100 000 Kč a tato částka se zvyšuje o přiznanou náhradu za zastoupení poškozených advokátem v dané věci vůči jedné skupině poškozených o částku 781 309 Kč a druhé skupině poškozených o částku 619 785 Kč. Výsledné milionové částky pak nijak nereflektují majetkové poměry stěžovatele, jde tak o částky s celoživotním dopadem. Stěžovatel je tak přesvědčen, že v jeho trestní věci v adhezním řízení nebyla dodržena jeho ústavně zaručená procesní práva a došlo i k ústavně nekonformnímu použití příslušné právní úpravy.

III.

Vyjádření k ústavní stížnosti

11. Ústavní soud vyzval účastníky řízení i vedlejší účastníky k vyjádření se k ústavní stížnosti, svého práva vyjádřit se však nevyužili.

12. Za poškozené Ing. V. N., zemřelého 9. 1. 2017 a MUDr. J. N., zemřelou 29. 8. 2016, Ústavní soud v řízení o této ústavní stížnosti jedná na základě informací poskytnutých mu Okresním soudem v Olomouci s jejich právním nástupcem V. N., vedlejším účastníkem v tomto řízení.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání

příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V.

Vlastní posouzení ústavní stížnosti

V. 1 a) Obecná východiska

14. Ústavní soud není součástí soustavy soudů, nýbrž je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“). Není povolán k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů. Jeho pravomoc podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena výlučně k přezkumu, zda nebyla porušena ústavně chráněná práva a svobody stěžovatele.

15. Ústavní soud ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. nález ze dne 10. 10. 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Je tomu tak tehdy, jestliže rozhodování obecných soudů nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při použití práva).

16. Ústavní soud nejprve připomíná, že k náhradě nákladů řízení se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující indikaci porušení základních práv a svobod. Ústavní soud při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před soudy vedlejší, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení přistupuje pouze výjimečně, například zjistí-li extrémní rozpor s principy spravedlnosti, nebo že by bylo zasaženo i jiné základní právo [srov. např. nález ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189) nebo usnesení ze dne 28. 6. 2012 sp. zn. II. ÚS 2135/12].

17. K povaze adhezního řízení Ústavní soud v obecné rovině podotýká, že ačkoliv toto nesporně je součástí trestního řízení a jeho výsledek je závislý na vyslovení viny obžalovaného, vykazuje specifika, jež je od části trestního řízení, v níž je rozhodováno o vině obžalovaného, podstatně odlišují. Jeho předmětem je totiž náhrada škody, jako soukromoprávní nárok poškozeného, a přestože má poškozený v mnohých případech usnadněné důkazní postavení v otázce vzniku škody, je vždy povinen dokázat výši vzniklé škody. Pakliže nejsou odstraněny pochybnosti o skutečné výši vzniklé škody, soud obžalovanému neuloží povinnost k její náhradě a odkáže poškozeného na uplatnění nároku v občanském soudním řízení. Význam obhájce obžalovaného v trestním řízení je nesporný, nelze jej však poměřovat s významem zmocněnce poškozeného v adhezním

řízení, neboť se jejich úloha v řízení podstatně liší, když každý z nich hájí zcela jiný zájem svého mandanta.

18. Při rozhodování o náhradách zmocněnců poškozených v trestním řízení již Ústavní soud také několikrát zdůraznil, že nastavení výše odměn za právní zastoupení je úkolem normotvůrce, který svou představu o vhodné úpravě jejich výpočtu vtělí do textu právního předpisu. Není přitom úkolem Ústavního soudu, aby normotvůrcem přijaté řešení bez dalšího hodnotil. Pravidlo určení tarifní hodnoty pro výpočet odměny zmocněnce poškozeného v trestním řízení pro účely stanovení náhrady nákladů řízení je obsaženo v advokátním tarifu. Výpočet výše odměny zmocněnce poškozeného v trestním řízení se liší v závislosti na tom, zda jde o zmocněnce ustanoveného nebo zmocněnce poškozeným zvoleného. V těchto případech ve výsledku může dojít k podstatně odlišné výši přiznané náhrady pro zmocněnce ustanoveného oproti zmocněnci zvolenému. Stejně tak může být výše přiznaných nákladů pro zmocněnce (v jeho prospěch) nepoměrná k výši přiznaných nákladů obhájci obviněného v trestním řízení, přestože platí výše řečené, že význam obhájce obžalovaného a zmocněnce poškozeného v trestním řízení je nesouměřitelný.

19. Náhrada nákladů adhezního řízení je obecně upravena v § 154 tr. řádu, podle něhož platí, že byl-li poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, je odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích uložena, povinen nahradit poškozenému též náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, a to včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Z uvedeného je zřejmé, že předmětem náhrady nejsou všechny náklady, které poškozenému v souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vznikly, nýbrž pouze náklady vynaložené účelně. Ústavní soud k rozhodování obecných soudů o nákladech řízení, zejména pak v adhezním řízení, opakovaně zdůrazňuje, že zde je maximálně zdrženlivý, a to i právě s ohledem na tu skutečnost, že má být poskytována náhrada nákladů toliko účelně vynaložených. I přes široký prostor pro úvahu, který zákon v tomto směru soudům poskytuje a který v sobě skrývá nebezpečí nejednotnosti posuzování otázky nákladů řízení v judikatuře obecných soudů, zde nicméně zůstává zachován požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí [srov. např. náleze ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 (N 68/64 SbNU 767)].

20. Účelem odůvodnění soudního rozhodnutí je především seznámit účastníky řízení s úvahami, na nichž soud založil své skutkové a právní závěry. Jeho nezbytný rozsah se přitom odvíjí od předmětu a povahy řízení, jakož i návrhů a argumentů uplatněných účastníky, s nimiž se soudy musí adekvátně vypořádat [náleze ze dne 22. 9. 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565), náleze ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3754/19, bod 10 nebo z poslední doby náleze ze dne 20. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3555/19]. Nejsou-li zřejmé důvody soudního rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, která je v rozporu se zásadou právního státu [viz např. náleze ze dne 3. 3. 2009 sp. zn. II. ÚS 169/09 (N 43/52 SbNU 431)].

21. Požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí obecných soudů zároveň odpovídá právu na soudní ochranu zaručenému v čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny (a principu vyloučení libovůle) [viz např. náleze ze dne 21. 1. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2468/11 (N 6/72 SbNU 83) či náleze ze dne 2. 6. 2020 sp. zn. III. ÚS 3411/19, bod 19)]. Rozsah, v jakém se povinnost soudu odůvodnit rozhodnutí aplikuje, může být různý podle povahy rozhodnutí a musí být stanoven s ohledem na okolnosti případu. Z judikatury Evropského soudu pro lidská

práva přitom vyplývá, že ačkoli čl. 6 odst. 1 Úmluvy zavazuje soudy, aby svá rozhodnutí řádně odůvodňovaly, nelze jej chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 12. 2014 ve věci *Emel Boyraz proti Turecku*, č. stížnosti 61960/08, bod 74).

22. Ústavní soud připomíná, že povinnost uhradit nepřiměřeně vysoké náklady odporuje požadavku účelnosti (§ 154 odst. 1 tr. řádu) a tím, komu je uložena, je odsouzený pachatel trestného činu, jehož postih je takovým postupem obecných soudů ještě nepřiměřeně umocněn. Jinými slovy, je tak třeba vždy vážit, zda odměna nepřesahuje rozumnou míru účelnosti, kterou je třeba poměřovat mimo jiné i výši přiznané náhrady újmy (usnesení ze dne 9. 5. 2018 sp. zn. II. ÚS 1266/18).

23. V této souvislosti Ústavní soud dále podotýká, že za určitých podmínek připouští výklad advokátního tarifu, podle něž jsou na určení výše odměny zvoleného zmocněnce poškozených uplatněna kritéria pro určení výše odměny ustanoveného zmocněnce poškozených a jeho judikatura je v tomto směru již ustálena (srov. usnesení ze dne 2. 5. 2019 sp. zn. III. ÚS 1137/19, ze dne 2. 4. 2019 sp. zn. III. ÚS 1404/18, ze dne 29. 5. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3103/17 a ze dne 9. 5. 2018 sp. zn. II. ÚS 1266/18). Postup, jímž soud použije ustanovení advokátního tarifu určená pro ustanoveného zmocněnce poškozených na situaci zvoleného zmocněnce poškozených, musí být řádně a dostatečně individuálně odůvodněn (usnesení ze dne 30. 7. 2019 sp. zn. II. ÚS 4103/18, bod 24).

24. Podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu náleží advokátovi za společné úkony při zastupování více osob mimosmluvní odměna za každou zastupovanou osobu, avšak snižená o 20 %. Smyslem připuštění postupu podle uvedeného ustanovení advokátního tarifu i u zvoleného zmocněnce poškozeného je reflektovat při rozhodování o přiznání náhrady nákladů poškozených souvisejících s přibráním zmocněnce, který zastupuje více poškozených, skutečnost, že tento při poskytování právních služeb každému z nich vychází z určité penza informací o celém případě, které mu jeho práci usnadňují, neboť z tohoto jednou nabytého penza čerpá do určité míry při poskytování právních služeb všem jednotlivým poškozeným. To zmenšuje potřebné úsilí na každý úkon právní služby v porovnání se situací, v níž takový zmocněnec zastupuje několik poškozených v zcela samostatných nijak nesouvisejících trestních řízeních, v nichž musí všechny informace nastudovat u každého případu zvlášť (srov. např. náleze ze dne 16. 6. 2020 sp. zn. I. ÚS 146/20, bod 19 nebo usnesení ze dne 30. 7. 2019 sp. zn. II. ÚS 4103/18, bod 18 odůvodnění).

25. Ústavní soud dále připomíná, že vedle § 12 odst. 4 advokátního tarifu lze souběžně použít § 12a advokátního tarifu, kdy se při stanovení výše mimosmluvní odměny v konkrétním případě nejprve stanoví sazba této odměny, jež se vztahuje obecně k danému typu zastupování (tj. aplikuje se § 12a advokátního tarifu), a až poté se případně aplikuje § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tj. dojde k další redukci o 20 % (srov. náleze ze dne 16. 6. 2020 sp. zn. I. ÚS 146/20, bod 19 odůvodnění nebo usnesení ze dne 17. 12. 2019 sp. zn. I. ÚS 3780/19). Smyslem připuštění postupu dle § 12a advokátního tarifu i v případech zvolených zmocněnců poškozených je pak umožnit korigování celkové nepřiměřené výše přiznané náhrady nákladů v souvislosti se zvoleným zmocněncem poškozeného, který si vynucuje z praktického hlediska právě ne vždy exaktně rozlišitelný podíl individualizovaného úsilí zmocněnce více poškozených vůči každému z jeho zmocnitelů, daný individuálními poměry každého z nich (např. prokazování specifických dopadů trestného činu do života jednotlivých

poškozených), oproti podílu úsilí, které vůči nim takový zmocněnec vynakládá jako skupině. V této rovině je zmocněncovo úsilí vůči každému z poškozených stejné a vychází naopak ze společných skutečností uplatnitelných na věc každého z nich stejně [např. stejná právní argumentace, stejná komunikace s obviněným v průběhu řízení ohledně dobrovolné náhrady škody, zastupování všech při hlavním líčení, stejné skutkové okolnosti vzniku škody či nemajetkové újmy atd. (srov. shora zmíněné usnesení sp. zn. II. ÚS 4103/18, bod 19 odůvodnění)].

26. Podíl těchto úsilí je z praktického hlediska v individuálních případech exaktně neurčitelný. Ústavní soud proto nemohl (viz bod 20 odůvodnění zmíněného usnesení) zasáhnout proti postupu obecných soudů, který vychází na podkladě individualizovaných okolností každého jednotlivého případu z výše uvedených korektivů snižujících částku odměny zmocněnce za každý úkon právní služby. K tomu dochází úplně stejně, jako u obhájců více obviněných, kde se tyto korektivy uplatňují fakticky ze zcela stejných důvodů. Nejde tedy o nějakou zvláštní aplikační svévůli specificky toliko vůči zmocněnci poškozených.

27. Ústavní soud pak s odvoláním na zmíněné usnesení (bod 21 odůvodnění) především zdůraznil, že v případě jednoho zmocněnce více poškozených osob v jednom trestním řízení je tak třeba vždy vyvažovat mezi oprávněnými zájmy těchto poškozených na náhradu jejich nákladů trestního řízení vzniklých v souvislosti s přibráním zmocněnce a oprávněným zájmem odsouzeného neplatit na náhradě těchto nákladů částku nepřiměřenou úsilí, které zmocněnec poškozených v jejich prospěch vynaložil.

28. Konstrukce uplatnění úpravy výpočtu odměny ustanoveného zmocněnce poškozených v poměru k výpočtu odměny smluvního zmocněnce není vázána na účelnost jednotlivých úkonů právních služeb, pouze je v případě nepřiměřenosti přiznání odměny v plné výši u každého úkonu zkrácena příslušným způsobem. U každého takového úkonu právní služby je tak vždy i při tomto postupu reflektováno individualizované úsilí, které musí zmocněnec poškozeného vynaložit vzhledem ke konkrétním specifickým nárokům uplatňovaným každým ze společně zastupovaných poškozených. Účelnost každého jednotlivého úkonu právní služby poskytnutého společným zmocněncem poškozených každému z nich ještě neznamená, že celkové náklady poškozených v trestním řízení, spočívající v odměně jejich zmocněnce, musí být již jen z tohoto důvodu vůči odsouzenému přiměřené vzhledem k úsilí vynaloženému tímto zmocněncem. Ústavní soud s poukazem na body 27 a 29 odůvodnění zmíněného usnesení konstatoval, že pokud tedy i v takovém případě, v němž obecný soud nepovažuje žádný úkon právní služby poskytnuté společným zmocněncem poškozeným za neúčelný, ale přesto v individuálním případě na základě konkrétně odůvodněných skutečností dovodí jejich celkovou nepřiměřenost a aplikuje na jejich náhradu ustanovení § 12 odst. 4 a § 12a advokátního tarifu, není takový postup porušením ústavně zaručených základních práv společně zastupovaných poškozených na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

VII. 1 b) Aplikace obecných závěrů na posuzovanou věc

29. Z odůvodnění napadených rozhodnutí se podává, že okresní soud přiznal poškozeným náklady potřebné k účelnému uplatnění jejich nároků na náhradu škody, které jim vznikly přibráním zmocněnkyně poškozených K., a to advokátky Mgr. Olgy Hudcové, na základě

jejího vyúčtování, s výjimkou odměny a režijního paušálu za vyjádření ve věci nemajetkové újmy ze dne 24. 9. 2015. Cestovní výdaje a náhrada za promeškaný čas pak byly zmocněnkyni přiznány za všechny poškozené pouze jednou. Stejně tak v případě druhé skupiny poškozených N. a P. byl jejich zmocněnci JUDr. Jiřímu Novákovi rovněž návrh na úhradu nákladů zčásti (byť v zanedbatelné částce) u cestovních výdajů zamítnut. V dané věci byl použit § 12 odst. 4 advokátního tarifu, v důsledku čehož došlo ke snížení mimosmluvní odměny o 20 %.

30. Krajský soud se se závěrem okresního soudu ztotožnil, když v případě poškozených K. v bodě 7 napadených usnesení provedl výčet předchozích soudních řízení s poukazem na skutečnost, že se zemřelí poškození nikterak nepodíleli na spáchání trestného jednání stěžovatele. V rovině úvah o jejich spoluzavinění v občanskoprávním vztahu, a tedy o přiměřené výši peněžního zadostiučinění, pak nebylo dostatečně prokázáno, že by si poškození museli být vědomi u stěžovatele stavu ovlivnění alkoholem v okamžiku, kdy nasedali k němu do automobilu. V bodě 8 pak krajský soud potvrdil aktivní účast zmocněnkyně na jednotlivých uvedených řízeních, a konstatoval řádné vyúčtování nákladů (pouze jedno vyúčtování cestovních výdajů a náhrady za promeškaný čas). K navrhovaným úpravám náhrad stěžovatelem podle § 154 odst. 2 tr. řádu by pak dle krajského soudu mohlo dojít toliko v případě, kdyby poškozeným nebyl přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích. K tomu však dle krajského soudu nedošlo. I v případě poškozených N. a P. potvrdil krajský soud výpočet odměny dle advokátního tarifu, dále konstatoval, že vyúčtované úkony zmocněnce JUDr. Jiřího Nováka byly provedeny, za zastupování více poškozených byla mimosmluvní odměna podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu snížena o 20 % a rovněž jako správné vyhodnotil i jedno vyúčtování cestovních výdajů a náhrady za promeškaný čas za všechny poškozené.

31. Ústavní soud nemohl přehlédnout, že stěžovatel ve stížnostech proti I. výroku rozhodnutí okresního soudu mimo jiné namítal, že přiznaná odměna svou zjevně nepřiměřenou výší odporuje požadavku účelnosti, přičemž poukazoval rovněž na extrémní výši částky za úkon právní služby násobené počtem klientů. V ústavní stížnosti pak tvrdil, že krajský soud se jím ve stížnostech vznesenými námitkami dostatečně či vůbec nevypořádal.

32. Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodnutí obecných soudů o přiznání náhrady nákladů poškozeným vzniklých (nejen) příbráním zmocněnce trpí ústavněprávním nedostatkem, a to z následujících důvodů.

33. Ústavní soud zdůrazňuje, že v posuzované věci nikterak nezpochybňuje nárok poškozených na náhradu nákladů vzniklých příbráním zmocněnce jako takový. Jak již bylo řečeno výše, platí totiž, že v případech, kdy poškozenému byl přiznán nárok na náhradu újmy způsobené mu trestným činem, je uložení povinnosti odsouzenému uhradit náklady zmocněnce pravidlem (§ 154 odst. 1 tr. řádu). Jinými slovy, pokud byl poškozenému jím uplatněný nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích alespoň zčásti přiznán, má v rámci náhrady nákladů nárok na úhradu nákladů vzniklých příbráním zmocněnce vždy (náleze ze dne 20. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3555/19, bod 26, shodně viz DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, § 154, bod 6). Podmínkou však je, že musí jít o náklady „účelně“ vynaložené.

34. Z hlediska přezkumu rozhodování obecných soudů o (ne)přiznání náhrady nákladů poškozenému vzniklých (nejen) přibráním zmocněnce Ústavním soudem byla proto stěžejní ta část odůvodnění rozhodnutí obecných soudů, která se zabývá účelností vynaložených nákladů.

35. Z výše uvedeného shrnutí obsahu napadených rozhodnutí je zjevné, že obecné soudy se účelností nákladů na zastoupení zmocněncem ve smyslu § 154 tr. řádu řádně nezabývaly, neboť s ohledem na shora rozvedené vývody rozhodovací praxe Ústavního soudu přiměřenost výše sazby za úkon právní služby a celkové výše nákladů vůči částce přiznané poškozeným na náhradě újmy s ohledem na konkrétní okolnosti případu a jejich dopad na odsouzeného vůbec nezvažovaly. Tato úvaha zcela absentuje jak v odůvodnění napadených rozhodnutí okresního soudu, tak především v odůvodnění rozhodnutí krajského soudu. Stěžovatel přitom nepřiměřenost (celkově) přiznaných nákladů vůči částce vzniklé újmy ve stížnostech namítal, přičemž svojí argumentací mířil rovněž na výši částky za úkon právní služby (násobené počtem poškozených), kterou považoval za extrémní. Krajský soud se však s touto jeho relevantní námitkou v odůvodnění svých rozhodnutí řádně nevypořádal, přičemž jeho konstatování o nepoužitelnosti § 154 odst. 2 tr. řádu a o absenci spoluzavinění zemědělských poškozených na trestním jednání stěžovatele není z hlediska požadavku náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí dostatečným.

36. Ústavní soud konstatuje, že při rozhodování obecného soudu o tom, zda náklady vzniklé přibráním zmocněnce ve smyslu § 154 odst. 1 tr. řádu jsou účelnými, je třeba hodnotit jak účelnost (potřebnost) jednotlivých úkonů právní služby, tak i přiměřenost výše sazby za úkon právní služby (v porovnání s výší sazby za jeden úkon právní služby ustanoveného zmocněnce, popř. ustanoveného obhájce), ale rovněž přiměřenost celkové výše nákladů vůči celkové částce přiznané poškozenému na náhradě újmy, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu a jejich případný dopad na odsouzeného. Jak bylo již řečeno výše (bod 27), v každém případě jednoho zmocněnce více poškozených v jednom trestním řízení je třeba vždy vyvažovat mezi oprávněnými zájmy těchto poškozených na náhradu jejich nákladů trestního řízení vzniklých v souvislosti s přibráním zmocněnce a oprávněným zájmem odsouzeného neplatit na náhradě těchto nákladů částku nepřiměřenou úsilí, které zmocněnec poškozených v jejich prospěch vynaložil.

37. I v případě, že obecný soud dospěje k závěru o účelnosti jednotlivých úkonů právní služby, nezbavuje ho to výše uvedené povinnosti posoudit přiměřenost výše sazby za úkon právní služby a přiměřenost celkové částky náhrady nákladů vůči celkové částce náhrady škody a nemajetkové újmy. V případě, že shledá celkovou výši nákladů s ohledem na konkrétní okolnosti a případný dopad na odsouzeného nepřiměřenou, může použít zmíněných korektivů snižujících částku odměny za každý úkon právní služby (bod 25 výše); svůj postup však musí řádně odůvodnit.

38. Jak již bylo konstatováno, a tuto skutečnost nelze pominout, v posuzované věci byl aplikován jeden ze zmíněných korektivů snižujících částku odměny za každý úkon právní služby, a to § 12 odst. 4 advokátního tarifu, čímž bylo do výše přiznané náhrady nákladů zasaženo, když tato byla o 20 % snížena. V tomto ohledu (srov. výklad pod bodem 24) tak použitím tohoto ustanovení byla zohledněna přiměřenost nákladů vzhledem k úsilí vynaloženému zmocněncem, když poskytnuté úkony právních služeb měly společný základ v jediné události u všech poškozených.

39. V této souvislosti Ústavní soud rovněž poukazuje na komentář k § 12 odst. 4 advokátního tarifu, podle kterého "[a]dvokát může několik klientů se společným nárokem považovat za jediného klienta. V takovém případě účtuje odměnu jen jednou a ustanovení § 12 odst. 4 se nepoužije. [...] se někdy vedou debaty o tom, zda způsob výpočtu odměny podle § 12 odst. 4 připadá v úvahu nejen při zastupování či obhajobě dvou a více klientů s různými nároky, ale zda lze takto odměnu navyšovat (ve skutečnosti snižovat, ale účtovat dvakrát), i u klientů se společným nárokem. [...] Advokát by však měl u společného nároku několika klientů vystupujících ve vzájemné shodě vážít takový postup, protože by jeho jednání mohlo být považováno za neetické" (KOVÁŘOVÁ, D. a kol. Odměna advokáta (komentář). Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, str. 221). Jestliže i v daném případě si právní zástupci poškozených účtovali odměnu za každého poškozeného zvlášť, byť šlo o totožný nárok, je tak třeba zvážit udržitelnost takového postupu právního zástupce z hlediska principů profesní etiky (srov. např. usnesení ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1161/19 či obdobně v nálezu ze dne 20. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3555/19, bod 29). Jak však Ústavní soud v posledně citovaném nálezu dodal, úkolem obecných soudů je aplikovat zákonnou, popř. podzákonnou úpravu ústavně konformním způsobem; případné nedostatky nastavení systému odměn a náhrad advokátů je primárně oprávněno napravit Ministerstvo spravedlnosti, které je k tomu zmocněno (§ 22 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů).

40. Ústavní soud konstatuje, že obecné soudy byly v posuzovaném případě povinny při posuzování účelnosti nákladů na přibrání zmocněnce poškozenými reflektovat veškerá relevantní ustanovení advokátního tarifu, tj. zvážit, zda v daném případě (ne)bylo nezbytné z hlediska posuzování účelnosti nákladů na odměnu zvoleného zmocněnce poškozeného analogicky uplatnit horní limit sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby stanovený v § 12a odst. 2 advokátního tarifu a výši odměny za úkon právní služby tím tzv. „zastropovat“. Takový postup byl namísto tím spíše, když stěžovatel námitku nepřiměřenosti nákladů s poukazem na extrémní výši částky za úkon právní služby vznesl, čímž nepochybně otázku možné aplikace předmětného ustanovení nepřímo nastolil. V této souvislosti nebylo nadto možno přehlédnout skutečnost, že celková výše náhrady nákladů uložená stěžovateli k úhradě (a to již po zmíněném snížení o 20 %) představovala zhruba 1/3 částky přiznané poškozeným v adhezním řízení na náhradě škody a nemajetkové újmy.

41. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud konstatuje, že v dané věci došlo k ústavně nesouladnému použití a výkladu § 154 odst. 1 tr. řádu, jestliže soudy nezávažily účelnost nákladů na přibrání zmocněnce rovněž s ohledem na základní práva odsouzeného, tj. neposoudily přiměřenost výše sazby za úkon právní služby (v porovnání s výší sazby za jeden úkon právní služby ustanoveného zmocněnce, popř. ustanoveného obhájce), ale i přiměřenost celkové výše nákladů vůči celkové částce přiznané poškozeným na náhradě újmy, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu a jejich případný dopad na stěžovatele. Obecné soudy nezávažily, zda (ne)bylo nezbytné z hlediska posuzování účelnosti nákladů na odměnu zvoleného zmocněnce poškozených analogicky uplatnit horní limit sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby stanovený v § 12a odst. 2 advokátního tarifu. Takovým postupem porušily stěžovatelovo základní právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 a na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Stěžovatelova procesní práva zaručená hlavou pátou Listiny pak porušil především krajský soud, jestliže nechal v souladu se základními principy práva na soudní ochranu v úvahu a nevypořádal se řádně s relevantními námitkami stěžovatele a v tomto

ohledu nedostál povinnosti svá rozhodnutí řádně odůvodnit. Tím zatížil svá rozhodnutí nepřezkoumatelností.

42. Ústavní soud ve světle všech výše uvedených argumentů uzavírá, že I. výroky napadených usnesení okresního soudu a napadenými usneseními krajského soudu došlo k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto tato rozhodnutí v uvedeném rozsahu zrušil.

43. V novém řízení je okresní soud při rozhodování o nákladech poškozených potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce povinen postupovat v souladu se závěry tohoto nálezu, tj. zvážit náklady z pohledu účelnosti a přiměřenosti jejich výše v poměru k částce přiznané poškozeným na náhradě újmy s ohledem na konkrétní okolnosti případu a jejich případným dopadem na odsouzeného, dále vzít v potaz případnou možnost použití § 12a advokátního tarifu a především dbát na náležité odůvodnění svých rozhodnutí ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 3. listopadu 2020

Jiří Zemánek
předseda senátu